ΙΔΡΥΜΑ ΜΕΙΖΟΝΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Συγγραφή : *Σταματόπουλος Δημήτριος* *(27/11/2002)*

Για παραπομπή : *Σταματόπουλος Δημήτριος , «Κιουπλιά», 2002, Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού, Μ. Ασία*

URL: <http://www.ehw.gr/l.aspx?id=4840>

Κιουπλιά

Περίληψη :

Μεγάλο χωριό της Βιθυνίας με σημαντικό ελληνορθόδοξο πληθυσμό και ανεπτυγμένη σηροτροφία.

Άλλες Ονομασίες

Küplü, Κιοπλού

Γεωγραφική Θέση

Βορειοδυτική Μικρά Ασία

Ιστορική Περιοχή

Βιθυνία

Διοικητική Υπαγωγή

Βιλαέτι Προύσας, μουτεσαριφλίκι Μπιλετζίκ, καϊμακαμλίκι Σογιούτ

---

1. Ανθρωπογεωγραφία – Διοίκηση

Κωμόπολη στην κοιλάδα του Καρασού (Γάλλος), αριστερού παραπόταμου του Σαγγάριου, 18 χλμ. ΒΔ του Σογιούτ, 6 χλμ. Ν-ΝΑ του Μπιλετζίκ και 80 χλμ. Α-ΝΑ της Προύσας. Η ονομασία του οικισμού ήταν κοινή τόσο για το μουσουλμανικό όσο και για το χριστιανικό ορθόδοξο στοιχείο· παρουσιάζεται στα επίσημα οθωμανικά κρατικά έγγραφα αλλά και στα εκκλησιαστικά έγγραφα.

Υπάρχουν δύο βασικές εκδοχές για την ετυμολογία της ονομασίας: η πρώτη υποστηρίζει την προέλευσή της από παραφθορά και ταυτόχρονα εξελληνισμό της τουρκικής λέξης köprü, που σημαίνει «γέφυρα».[1] Η δεύτερη εκδοχή ετυμολογεί την ονομασία από την τουρκική λέξη küp (πιθάρι, κιούπι). Αυτό ίσως εξηγείται είτε από την κατασκευή πιθαριών από τους κατοίκους παλαιότερα είτε από τη γεωμορφολογία του εδάφους.

Σύμφωνα με τις μαρτυρίες των προσφύγων από τα Κιουπλιά, ο συνολικός πληθυσμός πριν από τη Μικρασιατική Καταστροφή έφτανε τους 5.000 κατοίκους, από τους οποίους 4.000 Ελληνορθόδοξοι (1.000 οικογένειες) και 1.000 μουσουλμάνοι (200 οικογένειες). Σε άλλες πηγές, ωστόσο, τα πληθυσμιακά μεγέθη διαφέρουν σημαντικά.[2] Το χωριό ιδρύθηκε πιθανώς το 1710, και σύμφωνα με το Μ. Μωυσείδη ιδρυτής ήταν ο Χαϊντάρ πασάς, βεζίρης του τότε σουλτάνου Αχμέτ Γ'.[3] Παλαιότερα μάλιστα τα Κιουπλιά αποτελούσαν έδρα γενιτσαρικού σώματος. Η αύξηση όμως του πληθυσμού πρέπει να τοποθετηθεί στις αρχές του 19ου αιώνα από εποίκους που ήρθαν από διάφορα μέρη της Μικράς Ασίας, όπως το Αϊδίνι και η Καισάρεια, αλλά και από τη Χίο (πιθανόν η μετοίκηση συνδέεται με τα γεγονότα του 1822).[4] Οι ελληνορθόδοξοι κάτοικοι της κωμόπολης ήταν τουρκόφωνοι. Τα ελληνικά τα διδάχθηκαν οι νεότερες γενιές στο σχολείο, ενώ και η Θεία Λειτουργία γινόταν στα ελληνικά.

Τα Κιουπλιά από το 1885 αποτελούσαν πρωτεύουσα μουδουρλικιού (müdürlük) του καϊμακαμλικιού του Σογιούτ, το οποίο με τη σειρά του ανήκε στο μουτεσαριφλίκι του Μπιλετζίκ του βιλαετιούτης Προύσας. Στο μουδουρλίκι των Κιουπλιών υπάγονταν τα χωριά Ακσεχίρ, Ασαάκιοϊ, Μπάσκιοϊ και Κιζίλ Καγιά. Το χωριό ανήκε εκκλησιαστικά στη μητρόπολη Νικαίας.

Τα Κιουπλιά είχαν αρκετούς μαχαλάδες (συνοικίες). Οι σπουδαιότεροι από αυτούς ήταν: α) Παπάζ μαχαλάς (papaz mahallesi = συνοικία του παπά), β) Αϊντίν μαχαλάς (Aydın mahallesi = συνοικία του Αϊδινίου), όπου ήταν συγκεντρωμένες οι οικογένειες των εποίκων από το Αϊδίνι, γ) Τσάι μαχαλάς (çay mahallesi = συνοικία του ρυακιού, του ποταμού), που βρισκόταν στο κάτω μέρος του χωριού προς την πλευρά του ποταμού, δ) Μπαϊρακτάρ μαχαλάς (bayraktar mahallesi = συνοικία του σημαιοφόρου, ονομασία πιθανώς προερχόμενη από τον αντίστοιχο βαθμό στο γενιτσαρικό σώμα), ε) Καραμπατζάκ

Συγγραφή : Σταματόπουλος Δημήτριος (27/11/2002)
Για παραπομπή : Σταματόπουλος Δημήτριος , «Κιουπλιά», 2002, Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού, Μ. Ασία
URL: <http://www.ehw.gr/l.aspx?id=4840>

Κιουπλιά

μαχαλάς, ο τουρκικός μαχαλάς της κωμόπολης, κ.ά. Το 1853 το μεγαλύτερο μέρος του οικισμού, κυρίως το κέντρο του, καταστράφηκε από μεγάλη πυρκαγιά. Το γεγονός αυτό επέτρεψε την ανοικοδόμησή του βάσει σχεδίου. Μάλιστα περιορίστηκε η ιδιοκτησία των μεγαλοοικοπεδούχων και απέκτησαν ιδιοκτησία οι κάτοικοι που δεν είχαν καθόλου ή είχαν μικρά οικόπεδα. Σε κάθε πάροδο χτίστηκε και μία βρύση. Τα σπίτια ήταν συνήθως διώροφα ή τριώροφα.

Μετά την Έξοδο, οικογένειες από τον οικισμό εγκαταστάθηκαν κυρίως στο συνοικισμό των Σερρών Νέα Κιουπλιά. Επίσης εγκαταστάθηκαν στην Έδεσσα, την Κομοτηνή και την Καρδίτσα.

2. Εκκλησία – εκπαίδευση

Η κωμόπολη είχε μία μεγάλη εκκλησία αφιερωμένη στον Άγιο Γεώργιο, η οποία χτίστηκε το 1843. Καταστράφηκε στην πυρκαγιά του 1853, ανοικοδομήθηκε όμως, μεγαλύτερη από πριν, μέχρι το 1860. Το νέο σχολείο των Κιουπλιών χτίστηκε το 1914-5 και συστέγαζε αρρεναγωγείο και παρθεναγωγείο. Ήταν εξατάξιο: μέχρι την τρίτη τάξη τα παιδιά διδάσκονταν μόνο ελληνικά, ενώ στις μεγαλύτερες τάξεις διδάσκονταν και γαλλικά και οθωμανικά τουρκικά. Λειτουργούσε και νηπιαγωγείο. Στην κωμόπολη, μάλιστα, είχε ιδρυθεί για την ανάπτυξη της εκπαιδευτικής δραστηριότητας (μάλλον στα τέλη της δεκαετίας του 1890) η Φιλεκπαιδευτική Αδελφότητα «Ιωάννης ο Χρυσόστομος».

3. Οικονομία

Στα Κιουπλιά υπήρχαν 10 εργοστάσια επεξεργασίας μετάξης, τα οποία απασχολούσαν συνολικά περί τις 700 εργάτριες. Υπήρχαν επίσης τέσσερις μύλοι: δύο νερόμυλοι και δύο κυλινδρόμυλοι. Η κωμόπολη είχε άμεσες εμπορικές συναλλαγές με την Κωνσταντινούπολη, κυρίως λόγω της σιδηροδρομικής σύνδεσης. Από εκεί ψώνιζαν υφάσματα, γυαλικά, μπαχαρικά και γενικά βιομηχανικά προϊόντα. Παλαιότερα οι καταστηματάρχες των Κιουπλιών αγόραζαν τα εμπορεύματά τους από την Προύσα, η κατασκευή όμως της σιδηροδρομικής γραμμής Χαϊντάρ πασά - Άγκυρα έγειρε την πλάστιγγα προς την πλευρά της Κωνσταντινούπολης, αλλά οδήγησε ταυτόχρονα την κωμόπολη σε μεγάλη οικονομική ανάπτυξη. Τα ίδια τα Κιουπλιά αποτελούσαν το κύριο εμπορικό κέντρο για τα γύρω ελληνικά χωριά. Οι σημαντικότερες εμπορικές συναλλαγές αφορούσαν την αγορά του μεταξιού, που διαρκούσε ολόκληρο το καλοκαίρι. Η εμπορική κίνηση της κωμόπολης ελεγχόταν κατά κύριο λόγο από το ελληνορθόδοξο στοιχείο. Στα Κιουπλιά υπήρχαν περί τα 120 καταστήματα, 3 βυρσοδεψεία και 3 ελαιοτριβεία.

---

1. Αυτή την εκδοχή υποστηρίζει ο Μωϋσείδης, Μ., «Τα Κουπλιά και αι περίοικοι ορθόδοξοι κοινότητες», *Ξενοφάνης* 3 (1905), σελ. 421.

2. Αρχείο Προφορικής Παράδοσης Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, φάκ. Β 89. Το 1867 υπήρχαν στον οικισμό 450 ελληνορθόδοξες οικογένειες, βλ. Κλεώνυμος, Μ. – Παπαδόπουλος, Χ., *Βιθυνικά ή Επίτομος Μονογραφία της Βιθυνίας και των πόλεων αυτής* (Κωνσταντινούπολις 1867), σελ. 147. Στις αρχές του 20ού αιώνα (1905), σύμφωνα με την επίσημη στατιστική του Οικουμενικού Πατριαρχείου, στα Κιουπλιά κατοικούσαν 382 ελληνορθόδοξες οικογένειες, βλ. *Εθνικά Φιλανθρωπικά Καταστήματα Κωνσταντινουπόλεως. Ημερολόγιον του έτους 1906* (Κωνσταντινούπολις 1905), σελ. 141. Ο Θ. Καβαλιέρος-Μαρκουίζος για το 1909 αναφέρει 800 οικογένειες ελληνορθοδόξων, στο *Από Κωνσταντινουπόλεως εις Νίκαιαν. Ταξειδιωτικαί εντυπώσεις εκ Βιθυνίας, μετ' εικόνων* (Κωνσταντινούπολις 1909), σελ. 162. Η στατιστική του Οικουμενικού Πατριαρχείου για το 1922 δίνει τον αριθμό των 2.600 ελληνορθόδοξων κατοίκων, βλ. Patriarcat Oecumenique, *Les atrocités Kémalistes dans les régions du Pont et dans le reste de l'Anatolie* (Constantinople 1922), σελ. 264.

3. Ο Μωϋσείδης αναφέρει ως έτος ίδρυσης το 1610, βλ. Μωϋσείδης, Μ., «Τα Κουπλιά και αι περίοικοι ορθόδοξοι κοινότητες», *Ξενοφάνης* 3 (1905), σελ. 421. Την άποψη αυτή την ενστερνίζεται και ο Κοντογιάννης, Π., *Γεωγραφία της Μικράς Ασίας. Φυσική σύστασις της χώρας, πολιτική γεωγραφία, φυσικός πλούτος* (Αθήναι 1921), σελ. 288. Εάν όμως ισχύει η πληροφορία περί Αχμέτ Γ' πρέπει να σημειώσουμε ότι ο τελευταίος βασίλευσε την περίοδο 1703-1730. Ίσως εκ παραδρομής ο Μωϋσείδης αναφέρει ως έτος ίδρυσης του οικισμού το 1610 αντί του ορθού 1710.

4. Αυτή είναι η άποψη της Ελένης Γλύκατζη, βλ. Αρχείο Προφορικής Παράδοσης Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, φάκ. Β 89.

Βιβλιογραφία :

Συγγραφή : *Σταματόπουλος Δημήτριος* *(27/11/2002)*
Για παραπομπή : *Σταματόπουλος Δημήτριος , «Κιουπλιά», 2002, Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού, Μ. Ασία*
URL: <http://www.ehw.gr/l.aspx?id=4840>

Κιουπλιά

Κοντογιάννης Π., *Γεωγραφία της Μικράς Ασίας. Φυσική σύστασις της χώρας, πολιτική γεωγραφία, φυσικός πλούτος*, Αθήναι 1921

Patriarcat Oecumenique, *Les atrocités Kémalistes dans les régions du Pont et dans le reste de l'Anatolie*, Constantinople 1922

Δικτυογραφία :

Το στρατιωτικό

http://www.snhell.gr/testimonies/content.asp?id=355&author_id=113

Γλωσσάριο :

βιλαέτι (βαλιλίκι), το

Η ανώτατη βαθμίδα της διοίκησης στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, η οποία αφορούσε μεγάλες διοικητικές περιοχές. Οι μεγάλες επαρχίες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ονομάζονταν αρχικά εγιαλέτ. Η νέα διαίρεση του 1864 εισήγαγε τον όρο βιλαγέτ (vilayet), κατά αντιστοιχία προς το γαλλικό διοικητικό όρο département, μικρότερης όμως έκτασης. Ο διοικητής του βιλαετιού ονομαζόταν βαλής και είχε εκτεταμένες δικαιοδοσίες.

καϊμακαμλίκι, το

Οθωμανική διοικητική μονάδα που αντικατέστησε τον καζά στην Ύστερη Οθωμανική περίοδο, μετά τη διοικητική μεταρρύθμιση του 1864.

μουδιρλίκι (μουδουρλίκι), το

Οθωμανική διοικητική μονάδα στην Ύστερη Οθωμανική περίοδο, υποδιαίρεση του καϊμακαμλικιού, με διοικητή το μουδίρη ή μουδούρη.

μουτεσαριφλίκι, το

Οθωμανική διοικητική μονάδα μεσαίου μεγέθους που αντικατέστησε το σαντζάκι κατά την Ύστερη Οθωμανική περίοδο, μετά τη διοικητική μεταρρύθμιση του 1864.

Πηγές

Αρχείο Προφορικής Παράδοσης Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, φάκ. Β 89.

Κλεώνυμος, Μ. – Παπαδόπουλος, Χ., *Βιθυνικά ή Επίτομος Μονογραφία της Βιθυνίας και των πόλεων αυτής* (Κωνσταντινούπολις 1867).

Εθνικά Φιλανθρωπικά Καταστήματα Κωνσταντινουπόλεως Ημερολόγιον του έτους 1906 (Κωνσταντινούπολις 1905).

Καβαλιέρος-Μαρκουίζος, Θ., *Από Κωνσταντινουπόλεως εις Νίκαιαν. Ταξειδιωτικαί εντυπώσεις εκ Βιθυνίας, μετ' εικόνων* (Κωνσταντινούπολις 1909).

Μωϋσείδης, Μ., «Τα Κουπλιά και αι περίοικοι ορθόδοξοι κοινότητες», *Ξενοφάνης* 3 (1905), σελ. 421-4.